

Aikuisopettajien koulutus: YLEVIÄ PERIAATTEITA, MUTTA MITÄ ON KÄYTÄNTÖ?

Valtioneuvoston eduskunnalle 22.5.1990 antaman koulutuspoliittisen selonteon mukaan aikuiskoulutuksen eri muotoihin osallistuvia on eräiden laskelmien mukaan nykyisin jopa 1,8 miljoonaa vuodessa. Aikuiskouluttajia puolestaan toimii päätoimisissa tehtävissä yli 6.000 ja sivutoimisesti noin 70.000. Nämä määrät tulevat mitä ilmeisimmin lähivuosina kasvamaan. Ei ihme, että valtioneuvosto näkee aikuisopettajien koulutuksen eräänä lähivuosien kehittämistyön painopistealueena.

Aikuisopettajien koulutuksen kehittämisestä puhuttaessa nousevat kouluttajan niskakarvat heti pystyyn. Onko opettajankoulutus sitten huonoa? Eikö opettajankoulutusta ole muka aikaisemmin kehitetty? Kouluttajat suhtautuvat kehittämiseen periaatteessa myönteisesti: käytännössä hän sitä on tehty ennenkin. Kielteisesti kehittämiseen suhtaudutaan vain silloin, kun joku vaatii, että pitäisi tehdä eri tavoin kuin aiemmin. Parhaimmillaan kehittäminen on sitä, että keuhataan aikaisempaa käytäntöä ja poistetaan sitä rajoittavia ulkoisia tekijöitä.

Huolimatta aikuisopettajien koulutuksen erinomaisuudesta, siitä on kuitenkin löydettyissä joitakin ongelmia, jotka asettavat omia vaatimuksiaan kehittämistyölle. Ehkä ongelmallisin piirre aikuisopettajien koulutuksessa on se, ettei juuri kukaan aikuisopettaja opeta käytännössä niin kuin häntä on koulutuksessa neuvottu opettamaan. Näytetunnit ja opetusharjoittelu, sikäli kun niitä edes edellytetään, toteutetaan asetettujen vaatimusten mukaisesti

— kontrolloidusti ja tarkasti odotusten mukaan valmistautuen. Käytännön opetustilanteissa toimitaan kuitenkin suurelta osin näppituntumalla ja intuitiivisesti erilaisiin tilanteisiin reagoiden.

Toinen ongelmallinen piirre aikuisopettajien koulutuksessa liittyy sen tieteellisyyden toteuttamiseen. Käytännössä suuri osa aikuisopettajista joutuu suorittamaan kasvatustieteen tai aikuiskasvatuksen yliopistollisen arvosanan pätevytyäkseen ammattiinsa. Arvosanojen suorittaminen tapahtuu ehkäpä helpoimmin kesäyliopistossa, jossa useiden opintoviikkojen kurssit suoritetaan kätevästi kesällä parissa kuukaudesta työn ohessa opiskellen. Samalla opitaan, että teoriolla ja tieteellä ei ole juuri mitään tekemistä käytännön opetustyön kanssa. Kyse on suurelta osin muodollinen pätevyuden saalistamisesta.

Aikuisopettajien koulutuksessa ehkä vaikuttavin vaihe onkin toisten opettajien opetuksen seuraaminen. Kun itse valitaan oman aikataulun mukaan ne opettajat, joiden opetusta mennään seuraamaan, opetustraditio ja -kulttuuri siirtyvät kuin itsestään seuraavalle opettajasukupolvelle. Tilannekohtaiset toimintasäännöt sisäistyvät mallioppimisen keinoin sosiaalistuttaessa aikuisopettajan ammattiin.

Koulutuksessa opitaankin, että mallioppiminen ja yritys-erehdysoppiminen ovat tehokkaimmat oppimisen strategiat. Käytännön kokemuksen ihannoiti ja kritiikkittömyys olemassa olevia käytäntöjä kohtaan, samoin kuin teoreettisen ajattelun hyödyttömyyden havaitseminen, ovat opettajankoulutuksen sivuvaikutuksia.

Koulutuksessa on kuitenkin opittu myös kielipeli, jolla jokainen aikaansa seuraava aikuisopettaja todistaa pätevyytensä. Ilman sujuvaa kognitiivisen didaktiikan, suggestopedian, kommunikatiivisuuden tai itse-ohjautuvan oppimisen käsitteiden hallintaa keskustelutilanteissa herää heti epäily aikuisopettajan pätevyydestä. Käsitteistä keskustellaan asiantuntevasti, mutta käytännön esimerkit uusien pedagogisten lähestymistapojen kokeilemisesta ovat harvinaisia, ja kun niistä keskustellaan ne muistuttavat kummasti vanhaa käytäntöä uudella kielellä esitettynä.

□ □ □

Aikuisopettajat, kuten kaikki muutkin, ovat oman historiansa vankeja. Tästä syystä he tuovat mukanaan opettajankoulutuksessa oppimansa asiat myöhemmin täydennyskoulutukseen. Täydennyskoulutukseen suhtaudutaan myönteisesti, mutta siihen osallistuminen on vaikeaa, kun sopivaa ajankohtaa on hankala löytää. Näin ollen täydennyskoulutus täytyykin järjestää mahdollisimman lyhyinä pätkinä ilman työllistäviä oppimistehtäviä. Parhaimmillaan täydennyskoulutus aloitetaan puolelta päivin ja lopetetaan seuraavana päivänä puoleen päivään. Näin voidaan irrottautua yhdeksi ilaksi työn äärestä.

Paras täydennyskoulutus sisältää paljon lyhyitä esityksiä uusimmista muodikkaista opetusalan virtauksista. Näin saadaan kartutettua sanavarastoa ja lisättyä diskurssiivista asiantuntemusta. Myös keskusteleva ote on hyödyksi täydennyskoulutuksessa, mutta vain silloin kun kaikki paikalla olevat ovat saman aineen opettajia. Muuten keskustelu on parasta organisoida pienryhmiin.

Pedagogisia kysymyksiä käsittelevä perusteellisempi täydennyskoulutus on turhaa, koska kukin oppiaine on niin ainutlaatuinen, että muiden aineiden pedagogiset sovellukset eivät siihen sovellu. Olisikin parasta järjestää vain si-

sällöllistä ainekohtaista täydennyskoulutusta ja jättää laajemmat pedagogiset kysymykset ulkopuolelle.

Koska täydennyskoulutus on vapaaehtoista, on opettajilla oikeus saapua koulutukseen myöhästyneenä ja lähteä sieltä ennen aikojaan. Koulutuksen aikanakin saa liikkua ja kuljeskella miten sattuu. Kaikki minkä opettajat saavat päähänsä koulutuksessa on hyvää ja sitä tulee rohkaista. Käytännössä suuri osa oppimisesta on kuitenkin vanhoja käytäntöjä legitimoivaa: etsitään ne ainekset, jotka tukevat omaa opetustapaa, ja kieltäydytään kuuntelemasta kriittisiä äänenpainoja.

Täydennyskoulutuksen arviointikin on organisoitu siten, että kaikkein mukavimmat ja miellyttävimmät kouluttajat, jotka ovat ymmärtäneet olemassa olevan opetuskäytännön erinomaisuuden, saavat parhaat arviot. Vähitellen opettajien kouluttajiksi valikoituvatkin sellaiset helppoheikit, joilla ei ole mitään uutta sanottavaa, mutta jotka osaavat sanoa sen hyvin ja myönteisesti.

Täydennyskoulutus olisi kuitenkin loppujen lopuksi aika turhaa, jollei siellä voisi tavata muita saman aineen opettajia ja oppia heidän kokemuksistaan. Usein mallioppimisen ja yrittäjäoppimisen strategiat siirretäänkin sellaisenaan täydennyskoulutukseen ja ne toteutuvat parhaiten iltaa istuttaessa ja kokemuksia vaihdettaessa paikallisessa ravitsemusliikkeessä.

□ □ □

Kehittämistyössä tullaan noudattamaan yleisiä periaatteita. Opettajankoulutuksen kehittämistoimikunnan mukaan opettajankoulutuksen tulee olla tieteellisesti ja ammatillisesti korkeatasoista. Opettajia tulee ohjata itsenäisiksi ja yhteistyökykyisiksi oman työnsä kehittäjiksi. Aikuisopettajien kouluttaja myhäilee tyytyväisenä: käytännössähän näin on tehty aikaisemminkin.